

Секція 1

Підприємництво та започаткування власної справи

УДК 330.3

Олександр Богашко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРИЧИНИ УПОВІЛЬНЕНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Процес системної трансформації у країнах колишнього соціалістичного блоку 1980–1990 рр. проходив у напрямку розвитку приватного підприємництва, яке розглядалося як ключовий елемент початку ринкової економіки. Міжнародні організації, які надавали консультаційні та фінансові послуги при створенні та імплементації нових інститутів, поряд з більшістю національних експертів країн Європи виходили з того, що підприємництво складається та укорінюється у приблизно однакових формах, опираючись на подібні правові принципи та інституційні передумови. Всі ці фактори імовірно мали розгортатися паралельно з формуванням соціально-економічних умов та трансфером закордонного досвіду, насамперед США та країн ЄС.

Виклики, з якими зіткнулося підприємництво постсоціалістичних країн на початковому етапі системної трансформації, були спільними. До середини другої половини 1990-х років країни розділилися на перехідні економіки, що були сприятливими щодо формування умов і передумов розвитку екосистем підприємництва, і – відсталі. При нижчому, ніж очікувалося, початку системної трансформації, середньому рівні динаміки бізнесу у країнах, розбіжності з-поміж них були зумовлені, головним чином, досвідом попереднього розвитку. У більшості економік приватизація не призвела до розширення можливостей нового «шумпетерівського» підприємництва на

базі активів, які раніше належали державі. Більш того, у багатьох країнах приватизація відбувалася у формі захоплення власності колишньою «номенклатурою» або великими транснаціональними корпораціями при підтримці нового політичного класу. Іншими словами, феномен «хижацького підприємництва» став помітною рисою початкового етапу системної трансформації.

Траєкторія зростання великого бізнесу в багатьох країнах СНД була пов'язана з перерозподілом колишніх державних активів політичними підприємцями, які використовували свої неформальні зв'язки з особами, що ухвалюють рішення. За відсутності аналогічного доступу до виробничих площ та обладнання низове спонтанне підприємництво, в основному представлене мікро- та малим бізнесом чи індивідуальними підприємцями, залишалось орендарем ключових для успішного ведення бізнесу активів. До другої половини 1990-х років уявлення про те, що країни, які здійснюють перехід до нової соціально-економічної системи, не гомогенні, стало загальноприйнятим. Фахівці почали розділяти колишні радянські республіки, з одного боку, та групу країн Центрально-східної Європи і Балтії, а після інтеграції кількох останніх до складу ЄС такий розподіл остаточно закріпився у літературі [2].

На початку 2000-х років країни Центрально-східної Європи та Балтії досягли помітного прогресу у системному переході до підприємницької економіки у порівнянні з колишніми радянськими республіками, що увійшли до складу СНД. Вже такий базовий індикатор, як рівень ранньої підприємницької активності постсоціалістичних країн, виявив значний розрив навіть між історично та географічно близькими країнами. З іншого боку, підприємці ЄС, на відміну від підприємців в постсоціалістичних країнах, демонстрували скромнішу мотивацію до зростання, задовольняючись тими ринками, де змогли закріпитися, і не шукаючи доступу до нових ринків, груп клієнтів та споживачів.

Більш повне та точне розуміння природи підприємництва у постсоціалістичних країнах вимагає глибокого розгляду контексту різних його екосистем завдяки роботі у наступних напрямках [1; 2]:

- класифікація трансформаційних суспільств та економік;
- аналіз впливу різних типів взаємодії між мережами, формальними та неформальними інститутами на моделі підприємницької поведінки;
- вивчення всієї різноманітності та гетерогенності продуктивного, непродуктивного та деструктивного підприємництва в умовах системної трансформації;
- ідентифікація та вивчення ролі інституційних пасток, що породжуються імпортом інститутів та кращої практики, аналіз еволюції політики у сфері малого та середнього бізнесу.

Нові теоретичні підходи в інституційній теорії дають змогу критично переосмислити розвиток підприємництва у постсоціалістичних країнах. Користуючись усім масивом введених у науковий обіг емпіричних даних, вони дозволяють проводити кількісні динамічні зіставлення на основі офіційної статистики. Варіативність екосистем підприємництва проявляється у розбіжностях між так званими рамковими умовами ведення бізнесу та рівнем ділової активності населення у постсоціалістичних країнах. Отримані результати можуть бути корисними при розробці різних варіантів політики сприяння підприємництву та підтримки малого бізнесу, що відрізняються від загальних схем на користь врахування ресурсів та обмежень кожного з виділених типів екосистем бізнесу.

Список використаних джерел

1. Богашко О. Л. Значення підприємницьких інновацій в умовах розбудови економіки знань. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27 листопада 2020 року). Х. : ХНАДУ. 2020. С. 51–53.
2. Chepurenko A. Entrepreneurial Activity in Post-Socialist Countries: Methodology and Research Limitations. *Foresight and STI Governance*. 2017. vol. 11, no 3, pp. 11–24.